

A DÉLI HATÁRSZAKASZ HATÁROKMÁNYAINAK TÖRTÉNETE

A trianoni határvonal politikai kijelölését, (delimitációját) részletes kitzűzését, határkövekkel való állandósítását, a határvonal térképezését, a határokormányok elkészítését a Szövetséges és Társult hatalmak által létrehozott nemzetközi Határmegállapító Bizottságok (HMB) végezték 1921 és 1925 között.²⁰⁹

A magyar-jugoszláv HMB 1921. augusztus 1-én alakult meg Párizsban.²¹⁰ A politikai határmegállapítást a HMB 8 hónap alatt elintézte.²¹¹ A HMB a határ politikai megállapítása után feloszlott (1922. jún. végén). A műszaki munkák az elnök ellenőrzése mellett folytak le. A műszaki munkák végeztével a HMB újból összeült 1924 máj.-ban felülvizsgálta a műszaki munkákat. Azokat jóváhagyta, aláírta a határleírási térképet, melyeknek 3 példányát a Nagy követek Tanácsának terjesztett fel a HMB összefoglaló jelentésével.

A határkijelölő műszaki munkálatok 1922. áprilisában kezdődtek meg. A határvonal szakaszai közül magyar érdekeltségű lett az A., C., és az E. határszakasz. Jugoszláv érdekeltségű lett a B., D., F. jelű határszakaszok. Az érdekeltség itt az anyagi teherviselést jelentette: a geodéziai munkálatok anyagköltségei, a határokormányok elkészítése, sokszorosítása stb. Másrészt azt jelentette, hogy melyik ország mérnöke végzi és ellenőrzi a földmérési és kitzűzési munkálatokat.

A munka geodéziai, térképészeti – és az ezek alapján készülő határokormányok – alapja az 1860 után készült háromszögelési alapponthálózat és az akkor meglévő öles rendszerű, jórészt grafikus eljárással készült kataszteri térkép volt.

Az országhatáron valamint Vas, Zala, Somogy és Baranya vármegyékben, valamint Bácska egyes részein a háromszögelési hálózat fejlesztésére és új háromszögelésre volt szükség, amelyre az alkalmat a határkitűzési munkálatok nyújtották. A D-i határszakaszon végzett háromszögelési munkálatok legfontosabb jellemzője volt, hogy csak a határvonalon sikerült együttműködni a ju. mérnökökkel. Baranyában a II. és III. rendű főhálózatot sikerült felépíteni és "megészlelni". A határmegállapítási munkálatok alatt 187 háromszögelési pontot mértek és számítottak ki. Megoszlásuk szakaszonként a következő

---

²⁰⁹ A forrásokban különböző megnevezésekkel találkozhatunk, pl: „határbizottságok”, „határmegállapító bizottságok”, Vassel Károly (a M-JU HMB. elnöke) 1922. évi jelentésében „határrendező bizottság”, és „határt rendező bizottság”, 1924-ben készült jelentésében „határkiigazító bizottság” névvel találkozhatunk, de találkozunk „határkiigazító bizottság” névvel is. Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban mindenütt a határmegállapító bizottság (HMB) kifejezést használjuk.

²¹⁰ A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (S.H.S.) helyett továbbiakban Jugoszláv (Ju.) használjuk. A dokumentumokban felváltva használták a S.H.S., a jugoszláv (továbbiakban: Ju), illetve a szerb megnevezéseket. Elnöke az angol David Cree ezredes volt. Tagjai: francia részről Maurice Marminia alezredes, az olasz Giovanni Valvassori vk. ezredes., a japán Heidsuke Yanagawa alezredes volt. A S.H.S. államot J. Voine Colakantics ezredes, Magyarországot Vassel Károly vk. ezredes képviselte. A M-JU HMB működéséről lásd: SUBA János: *A Jugoszláv királyság északi határának kitzűzése* .. IN: *Jannus Pannonius Múzeum Évkönyve* 43. 1998. 223-242. o. Pécs 1999.

²¹¹ Az erős tél miatt 1921-1922-ben 2 hónapi szünetet tartottak, mert a határvonalon lehetetlen volt a közlekedés. De a második királypuccs is egy hónapi késedelmet okozott, mert Jugoszlávia mozgósítás miatt hermetikusan elzárta a határát, a HMB részére is.

volt: A szakaszban 26, B szakaszban 56, C szakaszban nem volt, D szakaszban 16, E szakaszban nem volt és az F szakaszban 16 háromszögelési pont volt.

Összesen 976,92 km hosszú határvonalat mértek fel 100-150 m-es széles sávban és határjelekkel állandósították Ebből 534 km a magyar mérnökök teljesítménye.

A HMB magyar és jugoszláv műszaki delegációjának helyszíni munkateljesítménye: Az A szakaszban a jugoszlávok felmérték és állandósítottak 101,85 km-t. A B szakaszban a magyarok felmérték és állandósítottak 343,85 km-t. A C szakaszban a jugoszlávok felmérték és állandósítottak 202,90 km-t. A D szakaszban a magyarok felmérték és állandósítottak 124,40 km-t. Az E szakaszban jugoszlávok felmérték és állandósítottak 138,40 km-t. Az F szakaszban a magyarok felmérték és állandósítottak 65,52 km-t. Összesen 976,92 km-t. Ez nem azonos a magyar-jugoszláv határvonal tényleges hosszával. Tudniillik a vízfolyással megállapított határszakaszok hosszát duplán vették, hiszen a mérnökök a két partvonalon dolgoztak, és ezt szerepeltették a munkajelentéseikben.

Az ideiglenes karók a föld felszínétől 40 cm-re kiálltak. A karók alatt egy palackot helyeztek el. A karókat, majd a köveket 300-400 m távolságban helyezték el egymástól, úgy hogy előre, és hátra az összlátást biztosították. A karók (kövek) közötti töréseket földhalommal, határdombbal jelölték meg. A HMB műszaki delegációja döntötte el, hogy milyen határjelet rendszeresít a határvonalon. Figyelembe vették a kitűzött és felmért magyar-horvát határ határjeleit, amelyek határdombok voltak fakarókkal. Így ezeket meghagyták. A D-i határszakaszon – a hármashatárpontoktól eltekintve – kétféle fajtájú határjelet rendszeresítettek: a fakarókat, (facölöpöket) és a határköveket. A D-i határszakaszon Vassel ezredes jelentése szerint elhelyezett határkövek száma 6088. Az elhelyezett kövek megoszlása a következő volt: 4 005 db számozott határkő, 2 083 db számozatlan kő, 1 060 db poligon kő, 1 780 db határdomb.²¹²

A trianoni magyar-jugoszláv határszakasz határokmányai

A D-i határról kétféle határokmány – határvázlat és határleírás – készült el francia nyelven. Ezekről magyar és szerb nyelvű fordításokat és másolatokat készítettek. A határtérképek szelvényezését határszakaszonként külön történt meg.²¹³ A szelvényezésből kitűnik, hogy egyes szakaszokban a szelvények darabszáma nem azonos a térképek sorszámaival. Például: a C. szakasz első térképe az 1-3. számozást viseli, míg az utolsó szelvénye a 27-28. sorszámu. A határtérképek tartalmukat, jellegüket tekintve inkább határvázlatok. A úgynevezett "méreteket tartalmazó felvételi előrajzok" képezik a határmegállapítási eredményeket.²¹⁴ Ezek a „határkitűzési vázlatok” a kataszteri térképek nagyításával és kicsinyítésével készültek el, 13 méretarányban: 1:100, 1:500, 1:720, 1:1 000, 1:1 440, 1:2 000, 1:2 500, 1:2 880, 1:3 000, 1:4 000, 1:5 000, 1:5 760, és 1:7 200.²¹⁵ A térképek méretaránya egy adott szakaszon belül is változik. Például: a B. szakaszban 18 db térkép 1: 5 760, 21 db térkép 1:7 200 méretarányú.

Hogy a térképek jellemzése még bonyolultabb legyen a határvonal térképeinek vetületei is más és más vetületben készültek el. 3 vetületben: hengervetület középső,

²¹² Suba János: i. m.

²¹³ A térképek szelvényezését ld: Suba János: *Magyarország határának kitűzése és felmérése 1921-1925 között. (A határmegállapító bizottságok működése)* I-IV. 1-1002 o. 1996. Doktori disszertáció (kézirat) III. kötet 147-167. o.

²¹⁴ A vázlatokra példát ld: Suba János: i. m. III. kötet 198-206. o.

²¹⁵ A térképek méretarányára ld: Suba János: i. m.. III. kötet 170-179. o.

hengervetület déli és a sztereografikus vetület Budapesti rendszerében készültek el. Az A és a B szakasz egy része a hengervetület középső, a B szakasz másik része és a C szakasz hengervetület déli rendszerében, a D., E., és az F szakaszok a sztereografikus vetület Bp.-i rendszerében készültek el.

A határvázlatokon a folyó medervonalai között húzódó határvonalat általában szabálytalan görbe vonalakkal ábrázolták. Az időközi változások beméréséhez, illetve a határvonal meghatározásához a meglévő alappontok (háromszögelési pontok) felhasználásával újabb alappontokat határoztak meg, majd sokszögeléssel további pontsűrítést végeztek.

A határvonalról 261 darab határvázlat készült el, 198 db szelvényen.²¹⁶ Mintegy 53 040 db térképvázlat - 52 040 térképlapon - készült el nyomdai úton: A szakasz 7 680 db, B. szakasz 13 440 db, C. szakasz 6 600 db, D szakasz 8 160 db, E szakasz 13 440 db, F szakasz 3 720 db. A „B” szakasz szelvényeit az Államnyomda sokszorosította. A többi nyomdai sokszorosítási munkákat az Állami Térképészeti Intézet (PüM XIII/c. osztálya) nagyon szépen és gyorsan állította elő.

A térképek jelmagyarázata kilenc egyezményes jelből áll. Kétféle határjelet különböztet meg, határdomb facölöppel és határdomb számozott határkövel. 4 féle határjelölés van: kijelölt határvonal (államhatár), járási-, birtok-, községhatár. Ezen kívül út, vasút, árok van jelölve. A megjegyzéseknél: a meglévő határdombok feketével, az újabb emeltek vörössel vannak jelölve. A térképek 53x38,5 cm nagyságú papíron vannak, a jobb helykihasználás érdekében "darabolva". A térképek borítóján a szakasz száma, térképen lévő határjelek száma, a megye, járás és községek vannak feltüntetve ahol a határvonal húzódik, és a méretarány.²¹⁷ A térképek színesek, mert a határvonal és a határjelek száma pirossal van nyomtatva. A többi jelkulcs szerint kézzel van kiszínezve a határvonal pirossal, a községi határ zölddel, a vízrajz kékkel, az út barnával van alászínezve. A határvázlatokon a folyók medervonalai között húzódó határvonalat szabálytalan görbe vonalként ábrázolták.

A határvonalról nagyobb méretarányú 1: 2 880 vagy 1: 5 000 méretarányú. térkép nem készült. A határtérképek (vázlatok) melléktérképei az 1: 25 000 méretarányú a III. katonai felmérésből származó – a határvonalat ábrázoló – kivágatok. Ezek eltérő nagyságúak, a határvonal és a határjelek száma pirossal van rányomtatva. Helyenként a vízfolyásoknál kékkel kézzel kiszínezve. A térképkivágaton szerepel az 1: 75 000 méretarányú térkép neve és száma.

A határvonal leírása is szakaszonként történt meg.²¹⁸ A francia eredeti szövegről hiteles fordítás készült el magyar és szerb nyelven. A határleírás a határvonal szöveges rögzítését tartalmazza, azzal a megjegyzéssel, hogy amennyiben a határvázlat és a határleírás között eltérés van, a határvázlatot kell alapként elfogadni. A határleírás végén egy megjegyzés van: "Eltérés esetén a szöveg és a térkép adatai között a térkép adatai a mérvadók."²¹⁹

²¹⁶ Lásd: Suba János: i. m. III.kötet 189-206. o.

²¹⁷ A térképekre példát ld: Suba János i. m. III.kötet 182-188. o.

²¹⁸ A határleírásra példát ld: Suba János: i. m. III. kötet 207-211. o.

²¹⁹ Összehasonlítottuk a határleírást és a határtérképeket, hogy a határmenti közös utakat hogyan írja le, illetve hogyan jelöli a határvázlat. Azért vettük az utat összehasonlítási alappontnak, mert ezt mindenféleképpen jelölni, illetve leírni kell, már csak azért is mert a határőrizeti szempontból igen fontos szerepe van. Az összehasonlítás meglepően eredményes volt. 47 út ("A" szakaszban 20, "D" szakaszban 8, "E" szakaszban 15, az "F" szakaszban 4 út) található a határtérképeken, amelyek nem szerepelnek a határleírásban. A HMB. az utakkal kapcsolatban következőképpen járt el: a karban tartott utak mindig egészében az egyik államhoz tartoznak, a

A trianoni határ határjeleinek felülvizsgálata a magyar-jugoszláv határszakaszon 1932-ben

Magyar-jugoszláv viszonylatban a két állam közt folyt kereskedelmi tárgyalások komplexumába foglalt, 1926. júliusában kötött belgrádi egyezmény a határmegállapítással összefüggő jogi kérdések közül kétoldalú egyezményben szabályozta a határvonal megjelölésére szolgáló határkövek, oszlopok és egyéb jelek védelmét, karbantartását, ezenfelül a határmenti közlekedés egyes kérdéseit. Így a legfontosabb probléma a határjelek védelme, helyreállítása rendeződött, ugyanis a határszakasz állandósított határjeleivel mindig probléma volt a vízfolyások mentén, mert a határköveket a víz elmosta, és egyéb módon rongálta meg.²²⁰ A kérdés rendezésre a jogi alapot így a „Szerb-Horvát-Szlovén királysággal egyes közlekedési kérdések rendezése, valamint a határjelzések fenntartásának szabályozása tárgyában Belgrádban 1926. évi július 24. kötött egyezmény” (1929. évi XLV. tc. K. pontja) adta meg.²²¹ Ennek az egyezménynek elsősorban a vízi határra vonatkozó részei érdemelnek figyelmet. Hiszen a D-i határszakasz 630,622 km-es hosszából 346 km a vízi határ.²²² A megrongált határkövek pótlásával kapcsolatos műszaki munkálatokat, az egyezmény úgy rendelkezik, hogy az A., C. és az E szakaszokon jugoszláv a B., D. és az F szakaszon magyar mérnökökre bízva a munkálatok végrehajtását (5.cikk). Ez összhangban áll a határkitűzés folyamán történt felosztással. Az egyezmény határkövek és a határjelek fenntartását, mind a megrongált kövek helyrehozatalát illetően fele-fele részben közös költségviselést fogadta alapelveként. Ez az elv azonban csak anyagkiadásokra és munkadíjakra volt érvényes. A közigazgatási költségeket az egyezmény a két érdekelt állam belügyének tekintette.²²³

---

határvonal tehát az út külső szélén vezet. Karban nem tartott dűlőutaknál rendszeren a határvonal az út közepén halad, így a határőrizeti szervek járőrözése, és a lakosság közlekedése azon a fél úton történt meg.

²²⁰ Baranya vármegye alispánja így írt: „Mindenesetre kívánatosnak tartanám, hogy a Dráva menti országhatár más megfelelő módon jelöltessék meg, mert az áradás és elsodrás veszélyének állandóan kitéve lévő, az árterületeken elhelyezett határkövek megfelelő fix pontokat képezzenek.” A kérdésről bővebben: Suba János: A trianoni határ határjeleinek felülvizsgálata a magyar-jugoszláv határszakaszon 1931-ben. In: Az ezeréves magyar rendvédelem. Rendvédelem-történeti füzetek X. /15. /megjelenés előtt/.

²²¹ A szerződő felek arra kötelezik magukat, hogy változatlanul megállapított határvonalat megfelelő jelzésekkel látják el mindenütt, ahol egy folyónak mederváltoztatása ezt megköveteli, továbbá arra, hogy 10 évenként felülvizsgálják a határvonalat mindenütt, ahol ez hajózható folyó sodorvonalával esik össze. (1.cikk. 3.bek.). A második: Olyan megrongált határköveket, amelyek a Mura, Dráva, vagy más határfolyó mentén állnak, vagy általában mindazon határköveket, amelyek egészen a Szerződő Felek egyikének területén állnak és ennél fogva a határt nem jelzik közvetlenül, az állam tartozik helyrehozatni, amelynek területén ezen határkövek állnak. (2.cikk.C. pont)

²²² Ennek ellenére Magyarország. és Jugoszlávia. között nem jött létre vízügyi egyezmény. Az általános egyezmény megkötését célzó tárgyalások már 1924-ben megkezdődtek, de a kidolgozott egyezménytervezetet a jugoszláv kormány nem hagyta jóvá. Valószínűsíthető az is, hogy a szerződéskötés megghiúsulása összefüggött a magyar külpolitika 1927-ben bekövetkezett irányváltásával. (Erről részletesebben: Ádám Magda: *Magyarország és a kisantant a harmincas években* Bp. 1968. 37-41. o.) Az 1932-ben folytatódó tárgyalások eredményeként is létrejött egy egyezmény tervezet, amelynek elfogadását az gátolta, hogy magyar részről olyan záró jegyzőkönyvet óhajtottak az egyezményhez csatolni amely kimondja, hogy az egyezmény rendelkezései a Ferenc csatorna ügyeire nem vonatkoznak. A kérdésről bővebben KUN László: *Vízügyeink nemzetközi szempontból nézve*. Vízügyi közlemények. 1937. 345-366. p.

²²³ További kivételek voltak: Ha megállapítást nyert, hogy a határköv rongálását magyar vagy jugoszláv állampolgár követte el, az illető állam, illetve maga károkozó viselte a helyreállítási költségeket. Ha harmadik állam polgára okozta a kárt, őt terhelik a költségek, ha azok behajtása nemzetközi jogi szempontból lehetséges (2.cikk.) A megrongált köveket a két érdekelt állam közös költségen beszerzett kövekkel pótolja (4. cikk.).

A határőrizeti és a határmenti közigazgatási szervek évek óta beadványokkal árasztották el, a BÜM és a KÜM vezetését. Egy 1928-as – jugoszláv jegyzék alapján – készült kimutatás már 510 eltűnt, 26 kidőlt és 105 megrongálódott határkőről tett említést.²²⁴ Ez a szám természetesen az idők folyamán egyre emelkedett.

A diplomácia tárgyalások eredményeképpen 1931. febr. 14-én a két kormány küldöttei meghatározták a határ bejárás munkálatai idejét, módját, a megsérült határjelek kicserélésének módját, a költségeket és a munkálatokkal összefüggő kérdéseket.²²⁵ Két bizottság alakult. Az első az A. bizottságban magyar részről, a BÜM, PÜM, KÜM és HM képviselői, jugoszláv részről pedig az illetékes szakminisztériumok 1-1 képviselője foglalt helyet. Ez a Vegyes Bizottság (VB) állapította meg a munkaprogramot, a végrehajtásra vonatkozó irányelveket és ez nyitotta meg és zárta be a munkálatokat.

A határkövek és határjelek rendbehozatalának technikai munkáját egy másik delegált VB a B. bizottság végezte, határszakaszonként, amelynek tagjai voltak magyar részről 1 műszaki tisztviselő és váltakozva a határszakaszra illetékes főszolgabíró és határőrségi parancsnok, jugoszláv részről pedig ugyancsak 1 műszaki tisztviselő és 2 másik állandó kormány megbízott. A B bizottság az egész vonalat végigjárta és a határjelzéseken észlelt összes rongálódásokat kijavította, visszaállította eredeti helyükre, vagy ha ez természeti okoknál fogva nem volt lehetséges, más helyre az elmozdított határjeleket és újakat állított a hiányzók helyébe.²²⁶

A jugoszláv határszakaszon a határjelek felülvizsgálata 1931. júl.-ában kezdődtek meg, és a határbejárás szakaszonként történt meg.²²⁷ A VB 1931-ben nem fejezték be teljes egészében a munkáját, mert csak az F., E., és D. szakaszokban, valamint a C. szakasznak magyar oldalán hajtották végre a felülvizsgálatot és a hiányok pótlását.

A jegyzőkönyvek tanulsága szerint a határvizsgálatra felállt VB-nak nem volt egységes megnevezése. A dokumentumokban a C. D., F. szakaszon Jugoszláv - magyar határmegújító bizottság, az A szakaszon a jugoszláv-magyar határvonal helyreállítására kiküldött bizottság, a B. szakaszon a Jugoszláv-magyar határ-felülvizsgáló bizottság szerepel.²²⁸

²²⁴ Magyar Országos Levéltár (MOL). A küM irattára, gazdaságpolitikai osztály iratai. (K 69). 78487/4/1928.-KüM átirat., 2939/adm.res.4/ Feljegyzés a Magyar-jugoszláv határon határkövek helyreállításáról Dr. Walkó Lajos külügyminiszternek.

²²⁵ A magyar és a jugoszláv kormány által a közös határvonal megjelölésére szolgáló eltűnt, elpusztított vagy megsérült kövek, oszlopok és jelek helyrehozatalára kiküldött bizottság magyar delegációja: Jeszenszky Andor min. tanácsos a BÜM részéről, Duchon Béla kir. segédmérnök a PÜM részéről, Zsilinszky Antal min. segédfogalmazó a KÜM részéről. A jugoszláv kormány részéről: Petrovitch M. András ezredes, a Határmegállapító Iroda vezetője, Milovanovitch M. Milutin külügyi titkár, Klein Sámuel kataszteri felügyelő a PÜM részéről.

²²⁶ MOL. K 69. 28.591/1936. III. a.- Határkövek helyrehozatalára delegáció összeállítása.

²²⁷ Előírták, hogy minden munkajegyzőkönyvet két nyelven - magyar és szerb nyelven, a zárójegyzőkönyvet amely az egész munkálatokat felöleli francia nyelven szerkesztik meg. Mindhárom nyelven szerkesztett jegyzőkönyvek egyformán hatályosaknak kell tekinteni. Minden változtatás, amelyet a partbeomlás által veszélyeztetett határköveknek áthelyezésével járt, illetve az új határköveknek a beomlások által elsodortak helyébe való állítását térképen rögzítették amelyeket mindkét delegáció tagjai aláírtak. Az egyes szakaszok ily módon kijavított térképeit az illető állam kinyomatta, és a végleges jegyzőkönyv aláírásától számított hat hónapon belül 70 példányban kicserélte. MOL. K 69. Határjelek felülvizsgálata az 1931. II. 14-i jegyzőkönyv.

²²⁸ A bizottság a közös határon folytatott munkálatait Bp.-en, 1931. febr.14-én, Szegeden 1931. jún. 26-án és Bp.-en, 1932. okt.17-én felvett jegyzőkönyvek alapján végezte. A bizottság minden szakasról külön jegyzőkönyvet vett fel, amelyek az elvégzett munkálatokat tartalmazták: Az F. szakasról Szegeden, 1931. júl. 19-én; az E. szakasról a magyar példány Szegeden, a jugoszláv példány Horgoson 1931. júl. 28-án; a D. szakasról a magyar példány Szegeden, a jugoszláv példány Harkányban 1931. aug. 25-én; az A. szakasról Csáktornyan 1932. jún. 2-án; a B. szakasról Barcon 1932. okt.1-én; a C. szakasz magyar részéről Barcon 1931. szept. 11-én, a szakasz jugoszláv részéről Donji Miholjacon 1932. okt. 13-án.

A zárójegyzőkönyv szerint az 1931-32-ben végzett munkálatok során a teljes magyar- jugoszláv határvonalon összesen: 58 olyan határkövet helyeztek át, amely a beomlások által veszélyeztetve volt, 243 eltűnt határkövet pótoltak, 92 betemetett határkövet újból felállítottak, 74 súlyosan sérült határkövet cseréltek ki, és 261 határkövet javítottak ki.

Úgy látszott, hogy ezzel a határbejárással egy időre megoldódott a határkövek problematikája, de a vízi határszakasz jellegéből ezután is állandóan az érdeklődés középpontjába maradtak. A határmenti járások főszolgabíróknak évente jelentést kellett tenniük az országhatár jelek állapotáról.²²⁹

A magyar-horvát határ

1941. ápr.11-16 között a volt Jugoszláviától a Délvidék és Muraköz került vissza az Magyarországhoz, 11 417 km²-i terület 1 025 508 fővel. Itt is demarkációs vonalak alakultak ki a határ helyett. A függetlenné vált Horvátország is magának követelte Muraköz területét. Hátra volt még a határ megállapítása Horvátország és Magyarország között a Délvidéken, hiszen az új horvát-magyar határ most már Gyékényestől Titelig húzódott.

1941.okt. 23-án a pécsi hadtestparancsnokság jelentette, hogy az új magyar-horvát határon a horvátok nem mindenütt veszik alapul a régi Horvátország közigazgatási határát, helyette a gyakorlatban az alábbi határvonal alakult ki: a magyar-horvát-német hármashatártól addig a pontig, ahol az új határ a Drávához ér (Zákány vasútállomás), az új magyar-horvát határ megegyezik Horvátország régi közigazgatási határával. Zákány vasútállomástól Barcs község közúti hídjáig a trianoni határ megegyezik Horvátország régi közigazgatási határával, az új magyar-horvát határ a trianoni határ maradt. A barcsi közúti hídtól, Gyűrüs pusztától délre a Dráva mentén lévő 90. háromszögelési pontig (Siklóstól 10 km-re D-re) az új magyar-horvát határ a régi, közigazgatásilag nem egyező trianoni határ, Gyűrüs pusztától a Tisza torkolatáig pedig az új magyar-horvát határ a Dráva és a Duna vonala.²³⁰

Mivel ez a horvátok által a gyakorlatban is elismert határvonal a magyarok számára nem volt hátrányos, a magyar hatóságok is ehhez tartották magukat. Ennek alapján a Vezérkar Főnöke (VKF) kívánatosnak és célszerűnek látta a helyszíni megállapítások alapján az érvényes magyar-horvát határ pontos rögzítését a térképen, mégpedig a régi közigazgatási és a trianoni határvonallal együtt, 1:200 000 ma színnyomás nélküli térképszelvényeken, és ezek mielőbbi megküldését az illetékesekhez. Ezért a VKF átiratban kérte a KüM-öt, a határvonal végleges rendezésére.²³¹ A Miniszterelnökség szerint a magyar-horvát határra vonatkozólag a politikai értelemben vett határmegállapítás még csak kezdetleges fázisban van. A küM már felvette a kapcsolatot a horvátokkal, de a Muraköz hovatarozása miatt az ügy zátonyra futott. A horvátok a Muraköz hovatarozását még nem

²²⁹ A siklósi járás főszolgabírójára jelentette, hogy az ország-határjelek közül Drávacsehi község határában egyetlen egy határoszlop sincs meg, valószínű, hogy a Drávába dőltek. A járás többi határmenti községében sértetlen állapotban megvannak. (MOL. K 69. 38/1936. Országhatárjelek állapota.) A barcsi főszolgabíró 1936. márc.11-én jelentette, hogy a C. 109. számú m.-ju. határkövet a mezőőr eredeti helyéről elhelyezte, mert a Dráva partszakadása miatt a kő elpusztult volna. Kérte, hogy a küM értesítse a jugoszláv felet. (MOL. K 69. 34.259/1936. IX. B. Jugoszláv határok elhelyezése -átirat a KüM-nek.)

²³⁰ 15.6069/1eln.1.vkf.-1941-HM Magyar-horvát határ tárgyában, 25334.-1941/ME.MOL. K 69.

²³¹ 6096/1eln.1.vkf.-1941-HM. Magyar-horvát határ tárgyában átirat a HKB.-hoz., 1919/H.K.B.-1941. Magyar-horvát határ kijelölése. MOL. K 69.

tekintették lezártnak.²³² A KüM horvát vonatkozásban nem látta időszerűnek a határmegállapításra vonatkozó tárgyalások felvetését.²³³

1941-től tulajdonképpen csak katonai demarkációs vonal létezett, amelyet a VKF a gyakorlatban kialakult és a horvátok által elismert és a magyarokra nézve előnyös vonalként emlegetett. Ezt a helyzetet a KüM addig nem akarta bolygatni, amíg nem látta elérkezettnek az időt a határmegállapítási tárgyalások felvételére. A horvát KüM és a zágrábi magyar ügyvivő között 1942. máj. 27-én indultak meg a tárgyalások.

Az 1947 évi Párizsi békeszerződés értelmében végzett határkijelölő munkálatok

Magyarország határai a II. Világháború után megváltoztak. Az 1947. febr.10-én aláírt Párizsi békében Mo. elvesztette az I. és II. bécsi döntés során visszacsatolt területeket, Felvidéket, Észak-Erdélyt, valamint Kárpátalját és Délvidéket. A békeszerződés visszaállította Magyarországot 1938. jan.1-i határait kisebb módosításokkal.²³⁴ Ez maga után vonta azt, hogy a műszaki munkálatoknál nemcsak egyszerűen rekonstruálták az eredeti állapotot, hanem az adott politika és gazdasági helyzet által diktált szempontokat is figyelembe kellett venni.²³⁵

A jogi alapot az 1947évi Párizsi békeszerződés 1.cikke adta meg. Amellyel megerősítette a trianoni békediktátum határokat kijelölő cikkelyeit. Illetve az ezek alapján felállított HMB-ok által létrehozott határdokumentumokat.

A II. Világháború folyamán Magyarország határvonalának megjelölése egyrészt háborús cselekmények, másrészt pedig természeti behatások következtében több helyen megsérült. Így az volt a feladat, hogy a szomszédos országokkal egyetértésben olyan Vegyes Bizottságokat létesítsenek, amelyek az eredeti határvonalat régi állapotában, egyértelműen megjelölve helyreállítják.

Jugoszlávia vonatkozásában magyar-jugoszláv Vegyes bizottság létesítése határjelek pótlására és karbantartására (M- JU VB) 1953-ban történt meg. 1953. dec.3-tól kezdődően felváltva Szabadkán és Szegeden történő tárgyalások során rendezték a felmerült kérdéseket.²³⁶

A D-i határon a román-jugoszláv egyezmény következtében a jugoszláv határszakaszon az F szakasz lerövidült. Magyar-jugoszláv viszonylatban a KÜM felkérésére a HM alakított egy bizottságot, amely 1949. febr.5-20-ig Belgrádban tárgyalt, hogy határpóznák védelmére egyezményt kössön. Ezek a tárgyalások azonban nem vezettek eredményre. A tárgyalások anyagát átadták az Állami Határügyi Bizottságnak (ÁHB) további eljárás végett. Az ÁHB előkészítette a tárgyalások továbbvitelére szükséges anyagot. A jugoszlávok által átnyújtott egyezmény-tervezetet nem tartották kielégítőnek és ezért az ÁHB-ban képviselt PüM-i szakemberek új tervezetet készítettek elő. Az ÁHB

²³² 825334/II.-1941.ME. Magyar-horvát határ kijelölése MOL K 479.

²³³ 6690/pol.1941. KüM átirat a VKF-nek. MOL K 479.

²³⁴ A Párizsi békeszerződésre lásd: A Párizsi magyar békeszerződés és magyarázata Bp. 1947. (Documenta Danubiana)

²³⁵ Az 1947 évi Párizsi békeszerződés értelmében végzett határkijelölő munkálatokra lásd: Suba János: Magyarország határainak kijelölése az 1947. évi Párizsi békeszerződés alapján In: „Háborúból Diktatúrába”. Rendvédelem-történeti füzetek. 1996. .7. szám. 96 -106. o.

²³⁶ Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 0531209/1/1953. sz. határozata Titkos (Határozatok tára nem közölheti.) A magyar-jugoszláv vegyesbizottság létesítése határjelek pótlására és karbantartására MOL XIX-J-1-k-Jug-29/h- 02915/80-1953.

állásfoglalása az volt, határkiigazításról a jelenlegi politikai helyzetben nem lehet szó, csak a határjelek kiigazítására nézve lenne szükség a tárgyalásokra, mert ez aktuális jelenleg.²³⁷

A Honvéd Határőrség Főparancsnoksága 1949. augusztusában több ízben ismételtén kérte a magyar-jugoszláv határkérdés problémájának felvetését. Ez arra kényszerítette az ÁHB-t, hogy többször sűrűsse a határügyi tárgyalások megkezdését.²³⁸ A KüM-mel történt megbeszélés eredményeképpen azonban az a vélemény alakult ki, hogy a magyar-jugoszlávviszonylatban jelenleg fennálló politikai helyzet lehetetlenné teszi a tárgyalások kezdeményezését.²³⁹

A magyar katonai vezetés a politikai helyzetelemzés után, a jugoszlávia megítélésével kapcsolatban hozzálatott a D-i és Ny-i határszakasz katonai, műszaki megerősítéséhez.²⁴⁰ 1949 elején már megkezdtek a D-i és a Ny-i határvonal határvédelmének "műszaki alátámasztását". Ez a műszaki akadály 194,55 km egysoros és 227,5 km hosszú kétsoros kettős drótkerítésből állt. 1949 aug-ban megkezdtek a jugoszláv határszakasz "fokozott műszaki alátámasztását", vagyis a határszakasz aknásítását. A munkaterületet 604 km hosszan jelölték ki.²⁴¹ A D-i és a NY-i határon lévő műszaki zár (drótkerítést) megerősítését, (aknásítását) a honvéd műszaki csapatok a megadott aktivitási követelményeknek megfelelően az előirt minőségben, és mennyiségben határidőre végrehajtották. A különleges műszaki munkálatok befejezésével az aknásított sávot jegyzőkönyvileg átadták a határőrségnek. A műszaki zár és az aknamező nagyon sokáig akadályozta a határszakasz műszaki munkálatait.

Az élet azonban kikényszerítette a határvonal műszaki karbantartását. Magyar-jugoszláv vegyesbizottság (M-JU VB) létesült a határjelek pótlására és karbantartására.²⁴² A tárgyalások 1953. dec.3-tól kezdődően felváltva Szabadkán és Szegeden történtek. 1954. január 30-án írták alá az egyezményt. Ennek során 1954-1956 között felülvizsgálták a D-i határszakaszt.

A munkát négy vegyes technikai csoport végezte. Az addig készült határokmányokból megállapították, hogy a határvonal teljes hossza 610 126,65 m. Ebből a magyar érdekeltségű B határszakasz 179 001,33 m, a D határszakasz 90 312,50 m, az F határszakasz 31 198,73 m, a jugoszláv érdekeltségű A határszakasz 101 842,43 m, a C

²³⁷ ÁHB 1949. máj 10-i ülése MOL-XIX-J-1-j-Cseh-29/h- 002355-1949.

²³⁸ Pl: A jugoszláv határőrizeti szerveknek az az önkényes cselekedete, hogy "magyar területen lévő határkövek vonalában tájékozódásra alkalmas határjelző póznákat tűztek ki". Mivel honvéd járőreink a póznákat eltávolították, jugoszláv és magyar határőrizeti szervek között tűzharc fejlődött ki, tehát kifejezetten a határvonal vitássá válása, helyesebben egyoldalúan vitássá tétele miatt. Mivel a KüM politikai osztályától ismételtén érkezettek az ÁHB -hoz "határügyi" jelzéssel megkeresés, amelyről megállapították, hogy határsértések ügyére vonatkozik. A javaslat nem határsértések (incidensek) elintézésére irányul, amelyek nem tartoznak az ÁHB ügykörébe, hanem csupán a határvonal megállapítására és megjelölésére. Kiss Roland Levele a KüM-nek 1949. jul.14.- 33/Biz/ÁHB.-1949. Magyar-jugoszláv határügyi tárgyalások kezdeményezése MOL XIX-J-1-a-1/ÁHB-1949-1950.

²³⁹ A KüM válasza: a politikai helyzet magyar-jugoszláv viszonylatban határügyi megállapodásra nem alkalmas, de napirenden tartja, várakozó álláspontra helyezkedik és megfelelő alkalommal az ÁHB-t értesíti. ÁHB 1949. aug 19-i ülése MOL-XIX-J-1-j-Cseh-29/h- 002355-1949.

²⁴⁰ Suba János: Magyarország határán végzett aknatelepítési munkálatok műszaki-technikai biztosítása 1950-ben. Új Honvédségi Szemle, 1998. 8. szám 52-59. o.

²⁴¹ Az AVH határőrség szerint 323 km. igen aktív, 166 km aktív és 115 km kevésbé aktív szakaszra lehetett felosztani a munkába vont határvonalat. A kijelölt határvonalat 2 mezőnként (vagyis 8 m-es szakaszokra) osztották fel. Az igen aktív részt 40 375 részre, az aktív részt 20 750 részre, a kevésbé aktívot 14 375 részre osztották fel. Az igen aktív részeken 8 méterenként (két mező) 12 db, az aktív részeken 8 méterenként 4 aknát kellett telepíteni.

²⁴² Magyar-jugoszláv vegyesbizottság A Minisztertanács létesítése határjelek pótlására és karbantartására. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 0531209/1/1953. sz. határozata. Titkos (Határozatok tára nem közölheti.) MOL XIX-J-1-k-Jug-29/h- 02915/80-1953.

határszakasz 86 516,10 m, E határszakasz 121 255,56 m. A változásokról kiegészítő határokmányokat készítettek, amelyeket a kormányok jóváhagytak.

A további felújításokra a Belgrádban 1956. január 18-án aláírt egyezmény alapján került sor.²⁴³ Az egyezmény 1. cikke 1. pontja többek között előírja, hogy: „A Mura és a Dráva folyók szakaszán a határvonal állandó és változatlan, tekintet nélkül a vízfolyás változásaira.” Az 5. cikk 1. pontja szerint: „A határjelek állapotának általános ellenőrzését és felújítását az összes határszakaszokon a szerződő felek a jelen egyezmény életbelépésétől számított minden 5 (öt) évben végzik el.” Az egyezmény 8. cikke 2. pontja szerint: „Az egyezmény a megerősítő okiratok kicserélése napján lép hatályba, és 10 (tíz) éven át marad érvényben. Ha az említett időtartam lejártá előtt 6 (hat) hónappal a szerződő felek egyike sem közölte azt a szándékát, hogy az egyezményt felmondja, az továbbra, mindaddig érvényben marad, amíg a szerződő felek egyike fel nem mondja, betartva a 6 (hat) hónapos felmondási időt.”

Az egyezmény alapján végezték a felújításokat 1962-1963. és 1968-1970 között a vegyes technikai, illetve vegyes munkacsoportok.

Az 1962-1963 közötti felújításkor jelentős ellentmondásokat, hibákat, hiányosságokat és más pontatlanságokat állapítottak meg a vegyes munkacsoportok a trianoni határokmányok adatai, valamint a határjelek természetbeni helyzete között.²⁴⁴ Ezért az 1968-1970. évi felújításkor növelték az ellenőrző méréseket, majd javaslatot dolgoztak ki a következő felújítás végrehajtására.

Milyen érvek szóltak az új felmérés mellett? A geodéziai alapoknál a három vetületi rendszer hátrányos és a sztereografikus vetület korszerűtlen. A geodéziai alappontok (háromszögelési és sokszögpontok) helyreállítása nem lehetséges, mert az adatok - meghatározás módja, pontossága-hiányosak. A geodéziai alappontokról egyik félnek sincs összesített koordinátajegyzéke. A folyók mentén a párhuzamos sokszögvonalak nincsenek mérésekkel összekapcsolva, az eltérések döntően ezek között jelentkeznek. A sokszögpontok között mért távolságok jelentősen eltérnek a határvázlatokon feltüntetettektől. Az eltérések több méter, sőt több tíz méter nagyságrendűek (pl. 28, 62, 34, 48 méter).

A határvázlatok nyolcféle, közelítő méretarányban készültek a kataszteri térképek nagyításával, illetve kicsinyítésével. Olyan vonalakat és tereptárgyakat tartalmaznak, amelyek a természetben már nem találhatóak, sok vázlatról hiányoznak a határvonal töréspontjait meghatározó méretek. A felújítások során készült nagyszámú kiegészítő határvázlat miatt nehezen tekinthető át az érvényben levő határvonal.

A határleírás sok helyen nincs összhangban a határvázlattal. A jugoszláv határleírás szöveges, a magyar határleírás táblázatos, így egyeztetésük és a változások átvezetése lehetetlen.

Nincs összesített koordinátajegyzék a határfelmérésről. Az 1954-1956 közötti felújításkor készítettek egy összesített koordinátajegyzéket a különböző anyagokban található koordináták alapján. Ez azonban nagyon hiányos, és több koordináta hibás.

A Vegyes Bizottság Zomborban 1971. december 17-én eldöntötte, hogy a geodéziai alapok hiányosságai miatt az egész határvonalon új felmérés kell végrehajtani, új geodéziai alaphálózat alapján és új határokmányok készüljenek.²⁴⁵

²⁴³ Az egyezményt a Minisztertanács 3177 (III.8.) 1956. számú határozatával hagyta jóvá.

²⁴⁴ Ezeket Szegeden, az 1971. június 15-én aláírt jegyzőkönyv 1. számú melléklete tartalmazta.

²⁴⁵ A Vegyes Bizottság a Zomborban 1971. december 17-én aláírt zárójegyzőkönyv VI. napirendi pontjában a következő megállapítást tette: „A Vegyes Bizottság a felsorolt megállapítások alapján javasolja: a határvonal és a

A határvonalon és a mérőpályákon mintegy 1230 km hosszon, általában 4-8 m szélességű tisztítást, illetőleg erdőnyiladék-vágást kellett elvégezni, mintegy 7 millió m² területen. Az ehhez szükséges munkaerőt, a gépkocsikat, motorcsónakokat és egyéb munkaeszközöket a határőrség biztosította.

A geodéziai alapot a második világháború után létesített új magyar geodéziai alapponthálózat alkotta. Hozzá csatlakozott 2-8 km sűrűségben a határvonalhoz közel (200 m-en belül) az új alappontok. Vetületi rendszerként a ferdetengelyű szögtartó hengervetületet fogadták el, mert a meglévő alappontok és a korábbi határokmányok túlnyomó többségének adatai is ebben a vetületi rendszerben voltak megadva.

Három műszaki utasítás készült el.²⁴⁶ Az első „Utasítás a magyar-jugoszláv határ felmérésére, a határjelek felújítására, és a határ megjelölésére” címmel. Ebben szabályozták a felhasználható korábbi határokmányokat és egyéb műszaki munkálatokat.²⁴⁷

A határvonal-töréspontok az új felmérésig 11-féle határjellel voltak megjelölve. Ezt az új utasítás négy fajta határjelre redukálta le: I., II., és III. típusú határoszlopot és a műutakon levő töréspontok megjelölésére fémcsapot.

Az „adott geodéziai alappontok meghatározását a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat (BGTV) végezte 1973-1976 között. A munkában több mint 20 mérnök vett részt. A több mint 620 km-es határvonal mentén a magyar szakemberek 419 db alappontot határoztak meg.

Az új felmérés határtérképei fotogrammetriai eljárással készültek. Ennek a módszerét az „Utasítás a magyar-jugoszláv államhatár részletes felmérésére fotogrammetriai és klasszikus módszerekkel” című utasítás szabályozta.²⁴⁸

Az új felmérés terepmunkáit magyar részről a Földmérési Intézet (FÖMI) államhatárügyi osztálya végezte 1973-1979 között, két vegyes munkacsoporttal, az érdekeltség szerint és a másik fél ellenőrzött. A terepi munkákban magyar részről kilenc mérnök vett részt. 120 mérnökhónapot tett ki az -igen mostoha körülmények között (ártéri erdők, mocsaras területek stb.)- elvégzett munka. A munkacsoportok az „adott geodéziai alappontok” között, általában szabatos sokszögeléssel további 76 db geodéziai alappontokat határoztak meg. A határjelek koordinátáinak meghatározására a munkacsoportok 1072, összesen 1166 km hosszú sokszögvonalat mértek.²⁴⁹

---

határjelek következő felújítása és megjelölése során minden határjel geodéziai új felmérését végezzék el, és ennek alapján a magyar–jugoszláv államhatárról új határokmányok készüljenek. Csak ilyen módon lehet kiküszöbölni a nehézségeket, amelyek a határokmányokban levő hibás adatok miatt eddig jelentkeztek. A soron következő határmunkálatokat az egyezmény 5. cikke 2. pontja alapján 1973. évben kell megkezdeni.” Ezt a Kormány a 3150/1972. számú határozatában jóváhagyta. A 3. pontja: „Utasítja a belügyminisztert és a mezőgazdasági és élelmezésügyi minisztert, hogy az államhatár húzódásának megjelölésében levő hiányosságok megszüntetésére a szükséges intézkedést tegye meg.” A határszakasz új felmérését Kovács András: A magyar-jugoszláv államhatár új felmérése. Geodézia és Kartográfia, 1982. 3. szám. 184-198 o. című cikke alapján ismertettem.

²⁴⁶ A három műszaki utasítás a 40 db melléklettel együtt mintegy 220 oldal terjedelmű.

²⁴⁷ A határvonal-töréspontok természetbeni helye geodéziai ellenőrzésének rendszerét, módszerét, a határokmányok adataival való összehasonlítást, az eltérések rendezését és a hibahatárokat. Előírták, hogy a határvonal-töréspontok, valamint a közvetett megjelölést szolgáló páros, ill. váltakozó határjelek koordinátáit földi eljárással kell meghatározni. Előírták a 2-8 km. sűrűségű, ún. „adott geodéziai alappontok” közötti pontsűrűtést, valamint a határvonal-töréspontok és egyéb határjelek koordináta meghatározásának, számozásának módszerét, rendszerét és hibahatárait.

²⁴⁸ Ebben az utasításban rögzítették a határtérképeken ábrázolandó természetes és mesterséges tereptárgyak felmérésének módját, a légi fényképezés előkészítését, végrehajtását, a felvételek kidolgozásával kapcsolatos előírásokat és technológiai eljárásokat.

²⁴⁹ A szögméréseket 1° leolvasó képességű teodolitokkal, a távolságméréseket elektrooptikai távmérőkkel (magyar részről: EOK-2000) végezték.

Az „Utastítás a határokmányok kidolgozására és sokszorosítására” című utastításban szabályozták határokmányok - a határtérkép és a határleírás - elkészítésének rendszerét, módszerét, formáját, a sokszorosításra vonatkozó előírásokat és technológiai eljárásokat.

A korábbi nyolc méretarány helyett kettő: 1: 2000, 1: 5000 méretarányt alkalmaztak.

Azokon a határrészekon, ahol sűrűn vannak a töréspontok, a határtérkép lapokon kinagyítva (általában 1: 1000 méretarányú vázlatokon) van feltüntetve a töréspontok és a határvonal. A határtérképeken a határvonaltól általában 200-200 m széles sávban ábrázolták a terepelemeket (út, csatorna, tereptárgyakat stb.) A vízi határszakaszokon, ahol az elméleti (vízfelületen levő) töréspontokat közvetett megjelölésű páros határjelek rögzítik, az ábrázolt területűs ennél is nagyobb.²⁵⁰ Az új térképekhez új jelkulcsot készítettek.

A határleírásban táblázatos formában minden lényeges adat fel van tüntetve. A fejrovat - mindkét nyelven - feltünteti az oszlopokban szereplő adatok megnevezését. Tartalmazza a határvonal minden töréspontjának (természetben megjelölt és meg nem jelölt), a közvetett megjelölést szolgáló (páros és váltakozó) határjelek koordinátáit, a koordinátákból számított távolságokat és törésszögeket, valamint az adott és a felméréskor a munkacsoportok által létesített geodéziai alappontok koordinátáit.

Az új határleírás 11 489 pont koordinátáit tartalmazta. Ebből 8763 db határvonal-töréspont, 495 db geodéziai alappont, a többi páros, ill. váltakozó határjel. A 8763 db határvonal-töréspontból 3412 db a természetben nincs megjelölve (elméleti pontok, jórészt vízfelületen). Ezek koordinátái is szerepelnek a határleírásokban. Számításuk sok munkát okozott.²⁵¹ A legfontosabb feladat az volt, hogy a trianoni határvonal változatlansága megmaradjon.²⁵²

A határleírás az adatok szempontjából a legértékesebb határokmány, mert geodéziai szempontból egyértelműen biztosítja minden határvonal-töréspont elmozdulásának ellenőrizhetőségét, elpusztulása esetén annak egyértelmű visszaállíthatóságát. Minden határoszlop alatt földalatti jelet helyeztek el.

A határokmányok 40 példányban készültek, mindkét fél 20-20 példánnyal rendelkezik. A határőrizethez és a térképi nyilvántartáshoz szükséges példányokat az illetékes szervek elosztó szerint kapták meg.

A határokmányokon kívül még egy okmány készült, az ún. Geodéziai Adatok Katalógusa. A műszaki leírászerű geodéziai adatok katalógusát határszakaszonként készítették el magyar és szerb-horvát nyelven. Ez tartalmazza az eredeti (trianoni) és az új felmérés végrehajtásával kapcsolatos jogi előírásokat, az államközi szerződések és egyezmények fontosabb részeit, az érvényben levő határokmányok sajátosságait, az új

²⁵⁰ A magyar-jugoszláv államhatár jellemzője, hogy az a folyókon is állandó, tehát a mederváltozásokkal a határvonal nem változik. A folyók azonban – különösen a Mura és a Dráva – igen gyakran változtatják medrüket. Ennek következtében a szárazra került töréspontokat a természetben esetenként határjellel meg kell jelölni. Ez fontos szempont volt, amikor előírták, hogy minden töréspontnak meg kell határozni a koordinátáit.

²⁵¹ Az adatokat (abszcissza, ordináta) egyrészt a korábbi határokmányokból (határvázlatok, kiegészítő határvázlatok) kellett meghatározni, másrészt azoknak a pontoknak a koordinátái, amelyekhez ezek az adatok kapcsolódtak, hibákkal, hiányosságokkal voltak terhelvek.

²⁵² Ehhez először ki kellett számítani a régi geodéziai rendszerben azoknak a határtöréspontoknak is a koordinátáit, amelyek nem voltak kiszámítva. Ennek alapján ellenőrizni kellett a határjel természetbeni helyét. Ha az ± 10 , illetve ± 15 cm-nél nagyobb mértékben tért el a számított ponthelytől, a határjelet a számított ponthelyre kellett áthelyezni. Nem helyezték át - nagyobb eltérések esetén sem - azokat a határjeleket, amelyekről kétségtelenül megállapítható volt, hogy azt a trianoni határmegállapításkor helyezték el, és most is azon a helyen van (földalatti jel is a határjel alatt volt).

felmérés végrehajtásának módját, az új határokmányok kidolgozásának rendszerét és a munkacsoportok által elvégzett munkáról készült jegyzőkönyvek másolatait.

A hat határszakaszról készült katalógus a mellékletekkel együtt 1276 oldal terjedelmű. A mellékletek kimutatásszerűen tartalmazzák a sokszögvonalak záróhibáit, az adott és a munkacsoportok által meghatározott alappontok helyszínrajzát, a határvonalon elhelyezett határkövek méretét és típusát, az azonosító jegyzéket a régi és az újonnan számozott határjelekről, valamint a határjelek elhelyezésére vonatkozó statisztikai adatokat.

Az új határokmányok elkészítésével a trianoni határokmányok érvényüket veszítették, de a trianoni határvonal változatlan maradt.

A déli határszakaszon 1973-79 új felmérés után 1983-84-ben, majd 1988-89-ben volt felújítás.

Jugoszlávia felbomlásával új államok születtek Magyarország déli határszakaszán. A határvonal szakaszolása és a határokmányok hallgatólagosan érvényben maradtak. Az A szakasz Szlovénia, a B „C”, és a D 465. szakasz a Horvát állam, a D.465-től, E., F. szakaszok a szerb-montenegró államszövetség határai.

Az uralom váltás legfeltűnőbbben a határjelek inicínáléiban mutatkozott meg. Minden határjelnél kicserélték a címereket, és az országok felírásait. Szerb viszonylatban megmaradt az SFJ felirat, csak a középső F betű nem lett újrafestve.

Magyarország és az utódállamok között nincs területi vita, követelés. Vita és követelés csak az utódállamok között van.²⁵³

Határjel felújítási munkálatok csak a D szakaszon nem történtek meg. A D szakasz egy részét a horvátok kapták meg. A D szakasz indirekt határjelzőinek (páros határjelek) karbantartása csak abban az esetben hajtja végre a magyar fél, ha a horvátok elvégzik a határvonal aknamentesítését.

Magyar-horvát viszonylatban 1997-ben a háború után volt egy határjel felújítás. 2002/2003-ban lett volna a következő felújítás. Műszaki szinten végrehajtották, munkálatokat lezárták. A vegyesbizottsági ülés azonban nem jött létre. A magyar-horvát vegyesbizottság 2002 ősze óta nem működik. 2004-ben nincs kapcsolat a horvát féllel, még műszaki szinten sem. 2004-ben csak a magyar fél végez karbantartási munkálatokat.

Pedig tervezve van a határszakasz új felmérése. A B szakaszban a B 1.-B 186. határjelig mértek. Közös összekapcsolható mérést műholdas helymeghatározással végeztek el.

1997-ben egyezmény született, parafálták, de nincs ratifikálva, mert a hármashatárpontok helye- az eddigi gyakorlattól eltérően -nincs konkrétan megnevezve. Az egyezmény melléklete lenne a hármashatárpontokról szóló megállapodás.

A magyar-szerb határszakaszon 1998-2001-ben felújítás volt, újfelméréssel egybekötve. Szerb viszonylatban új típusú határokmányok készültek el. Ez a D., E. és az F szakaszt érinti.²⁵⁴ Az E és az F szakaszt jóvá hagyták, aláírták. Jellemzője, hogy kevesebb határjel lett, és újjak lettek elhelyezve.

Az új határtérkép digitális ortofoto alaptérkép, amely célirányos légifényképezéssel készült el. A légi fényképezést a szerb fél hajtotta végre. A térképek analóg formában gazdagabb tartalommal készültek el, mert nemcsak a határvonal menti sávot ábrázolták,

²⁵³ Szlovénia és Horvátország között a hármashatár kérdésében A horvátok az A 644.3 határjel, a szlovének a B1.határjel akarják hármashatárnak. Ez Magyarország számára közömbös. Horvátország és a Szerbia között a hármashatár a horvát igény szerint a D 465 határjelnél van. Ennél a jel előtt lép ki a határ a Duna mellékágából és lép be a Ferenc csatornába. A Horvátok szeretnék, hogy a Duna legyen a határ, de a szerbek vannak birtokon belül.

²⁵⁴ A D szakasz okmányait a Dunától K-re elkészítette a magyar fél.

hanem az egész térképkeretet kitöltötte az ortofoto, amely 1: 10 000 méretarányra van felnagyítva. A térkép jellemzője, hogy VGS 84 ellipszoidon ETRS 89 vetületben UTM koordinátákkal készült el. A térkép keretén vannak a z UTM koordináták. A szerb fél kérésére a térképen kék kereszttel jelölték a – Gauss-Krüger vetületű (Bessel ellipszoid) – szerb katonai térképek örkeresztjeit. Szelvényenként kettőt. Zöld kereszttel pedig a magyar OEV (Országos Egységes Vetület) örkeresztje van feltüntetve. Szelvényenként egyet.²⁵⁵ Az új térkép A/3-s méretű. 2-2 nyomtatott példány van hitelesítve. A többit szükség szerint nyomtatják ki.

A határleírásnak csak leíró része van, korlátozott földrajzi adatokkal. Külön koordináta jegyzék van. A leírás és a koordinátajegyzék A/4 méretű.

Jelenleg ez a legmodernebb határtérképünk, amely a korszak technikai szintjének mindenben megfelel. A magyar fél törekvése az, hogy minden határszakaszon korszerű egységes geodéziai alapon álló, egységes vetületű digitális ortofotó alapú könnyen kezelhető korszerű határtérképek, és ehhez kapcsolódó határleírás (és koordinátajegyzék) készüljön el.

---

²⁵⁵ A határszakasz műszaki munkálataira az információkat Dobó Géza Úr a FŐMI Államhatár osztály munkatársa bocsátotta rendelkezésemre. Segítségét ezúttal is köszönöm.